

УДК 373.2/5-022.332

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-386-396](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-386-396)

Палько Тетяна Василівна кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології, Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. А. Волошина, 35, м. Ужгород, тел.: (050) 536-99-05, <https://orcid.org/0000-0003-2273-1472>

НЕПЕРЕРВНІСТЬ І НАСТУПНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Анотація. У статті порушуються питання, пов'язані з наступністю між різними рівнями освіти: дошкільною, початковою та базовою середньою. Зміни, що відбуваються в освіті вибудовуються на основі демократичних принципів та гуманістичних ідеалів, ґрунтуються на нових зв'язках вихователя/учителя, здобувача освіти, його батьків і громадськості. Усі ці трансформації позначаються на всіх рівнях освіти – від дошкільної до загальної середньої освіти. Для ефективного переходу здобувача освіти від дошкільної до початкової освіти, а далі до загальної середньої освіти, потрібно орієнтуватися на загальні засади Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку і Концепції НУШ, у центрі навчання яких – особистість здобувача освіти, його: потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання є антропометричним за метою, змістом і формами організації.

Під час дослідження цих питань, зіставляючи зазначені вище нормативні документи дошкільної та загальної середньої освіти, віднаходимо реперні точки, які розкриваємо, аналізуючи наукові розробки, психолого-педагогічну, навчально-методичну літературу, інформаційні джерела із зазначеної вище проблематики, а також практичну діяльність у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Ми приходимо до висновку, що наступність та взаємодія утворюють простір для реалізації в педагогічному процесі закладів дошкільної, початкової та загальної середньої освіти єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на безкризовий розвиток дітей у новій для них соціальній ситуації – шкільному навчанні. Важливими є першочергові шляхи реалізації наступності на всіх рівнях освіти, які ми накреслюємо і, які можуть стати дорожньою картою у процесі переходу від однієї до іншої ланки освіти.

Ключові слова: наступність; Нова українська школа; Базовий компонент дошкільної освіти; Державні стандарти.

Palko Tetyana Vasylivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of the Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Uzhhorod, A. Voloshina St., 35, tel.: (050) 536-99-05, <https://orcid.org/0000-0003-2273-1472>

CONTINUITY AND CONTINUITY OF THE EDUCATIONAL MODEL OF TRAINING IN THE IMPLEMENTATION OF THE NUSH CONCEPT

Abstract. The article raises issues related to the continuity between different levels of education: preschool, primary and basic secondary. The changes taking place in education are built on the basis of democratic principles and humanistic ideals and are based on new relationships between the educator/teacher, the learner, his parents and the public. All these transformations affect all levels of education - from preschool to general secondary education. For the effective transition of the student of education from preschool to primary education, and then to general secondary education, it is necessary to focus on the general principles of the Concept of Education of Early and Preschool Children and the Concept of the National Academy of Sciences, the center of which is the personality of the student of education, his: needs, motives, previous experience, abilities, activity, intelligence, individual psychological features, value orientations, therefore, training is anthropometric in purpose, content and forms of organization.

During the study of these issues, comparing the above-mentioned regulatory documents of preschool and general secondary education, we find reference points that we reveal by analyzing scientific developments, psychological-pedagogical, educational-methodical literature, information sources from the above-mentioned issues, as well as practical activities in the process professional development of pedagogical workers on the basis of the Zakarpattia Institute of Postgraduate Pedagogical Education. We come to the conclusion that continuity and interaction create a space for the implementation in the pedagogical process of preschool, primary and general secondary education institutions of a single, dynamic and promising system aimed at the crisis-free development of children in a new social situation for them - schooling. Important are the priority ways of implementing continuity at all levels of education, which we outline and which can become a road map in the process of transition from one to another link of education.

Keywords: succession; New ukrainian school; Basic component of preschool education; State standards.

Постановка проблеми. Проблема наступності між різними рівнями освіти залишається актуальною та такою, яка потребує подальшого дослідження та розв'язання. Відповідно до чинного законодавства, нормативно-правових документів саме наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї наступності знаходимо у працях відомих мислителів і педагогів минулого Я. Коменського, Г. Сковороди, К. Ушинського. «Термін «наступність» був запроваджений у

педагогіці 1918 року, набувши затвердження в «Основних принципах єдиної трудової школи». Згодом наступність стала предметом досліджень у вітчизняній і зарубіжній педагогіці; обґрунтування її важливості здійснили А. Макаренко, Я. Ряппо, В. Сухомлинський та інші. Вітчизняні педагоги К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський доводили: принцип наступності повинен охоплювати всі сфери навчання та виховання дітей, реалізуючись через відповідні умови» [1].

Реалізація принципу наступності між різними рівнями освіти привертала увагу науковців у різних аспектах: розкрито методологічні засади (Е. Баллер, Л. Депенчук, З. Мукашев, І. Огородник, О. Савченко), педагогічні основи та способи забезпечення (Л. Артемова, З. Борисова, О. Вашуленко, Т. Дябло, Л. Калмикова, О. Проскура), методичний і педагогічний аспекти (А. Богуш, Н. Кічук, В. Кузь, М. Кухта). Наступність між рівнями освіти розглядалася в аспекті вивчення природничого матеріалу (Н. Лисенко, Г. Ковальчук, Д. Струннікова), формування математичних уявлень (А. Попова, Р. Руга, П. Сагимбекова, Т. Фадєєва), реалізації зображувальної діяльності (Р. Афанасьєва, О. Лагутіна), трудового (М. Машовець), естетичного (А. Ароніна) та екологічного (Л. Іщенко, Г. Тарасенко) навчання тощо.

Дослідження закономірностей психічного розвитку дітей у перехідні періоди, самоцінність дотичних вікових етапів онтогенезу розглядали Ш. Амонашвілі, Т. Лубенець, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші, психологи Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Люблінська, Е. Кеут та ін. Вітчизняні педагоги К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський доводили, що принцип наступності повинен охоплювати всі сфери навчання та виховання дітей, реалізуючись через відповідні умови [2].

Мета статті є розкриття наступності між різними рівнями освіти: дошкільною, початковою та базовою середньою. У процесі дослідження застосовано аналіз наукових розробок, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, інформаційних джерел із зазначеної вище проблематики, а також практичної діяльності у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Упродовж кількох останніх років освіта в Україні кардинально змінилася, вибудовуючи свою власну модель розвитку. Ми входимо в новий розвиток освіти України, який є унікальним, заснований на кращих взірцях європейських моделей освіти. Для повної характеристики сучасної моделі української освіти, розглянемо особливості її розвитку на різних рівнях освіти – від дошкільної до загальної середньої освіти.

Принципи моделі дошкільної освіти — сприйняття дитини як єдиного, унікального утворення з індивідуальними якостями та характеристиками; враховується відповідність предметно-ігрового середовища особливостям індивідуального розвитку кожної дитини; розвиток дошкільника

забезпечується певною системою організаційно-педагогічних дій, що мають кінцевою метою формування творчої особистості.

Для ефективного переходу здобувача освіти від дошкільної до початкової освіти, а далі до загальної середньої освіти, потрібно орієнтуватися на загальні засади Концепції Нової української школи. У центрі навчання за Концепцією НУШ — особистість здобувача освіти, його: потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання є антропометричним за метою, змістом і формами організації.

Завдання педагога – скоординувати й спрямовувати діяльність здобувачів освіти на формування комунікативних і навчально-пізнавальних потреб, вироблення узагальнених способів і прийомів навчальної діяльності, постановку й самостійне вирішення конкретних навчальних завдань, враховувати принцип природовідповідності; створити мотиваційне забезпечення навчальної діяльності здобувачів освіти, формування в них позитивної навчальної мотивації; застосовувати принцип суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної регуляції співпраці.

Для ефективної організації навчання потрібно знати й враховувати сенситивні періоди розвитку дітей, створювати умови на кожному етапі навчання для ускладнення й збагачення досвіду дитини в максимально можливих межах, недопущення надмірного, виснажливого інтелектуального, емоційного, нервового навантаження; урахування кількісного співвідношення в групі, класі аудіалів, візуалів і кінестетиків.

Таке навчання передбачає мотиваційне забезпечення навчальної діяльності здобувачів освіти, формування в них позитивної мотивації, тобто прагнення особистості до самореалізації, творчої самоактивності, наполегливості і бажання оволодіти відповідними вміннями, навичками, досвідом, цінностями й ставленням на певному рівні. Актуалізувати суб'єктний досвід дітей допоможе відхід від пасивно-монологічної моделі освітнього процесу, заміна традиційних методів перевірки знань на зразок «Давайте з'ясуємо, що Ви пам'ятаєте з попереднього уроку?», за яких дитина переживає за результат, боїться помилитися, працює на оцінку, такими технологіями інтерактивного й кооперативного навчання, як-от: «Криголам», «Ланцюжок ідей, пропозицій», «Складання віртуальної «валізи уроку» із пропозиціями, побажаннями, конструюванням навчального процесу», «Формулою – Ділись – Слухай – Створюй», «Мозковий штурм із використанням конвертів», «Триступеневе інтерв'ю» тощо; також стануть у нагоді відповіді на рефлексивні запитання («Щоденник рефлексивних нотаток уроку»), ЗХВ («Знаю – Хочу знати – Вивчив»), ранкові і вечірні кола тощо.

За реалізації такого підходу змінюється формат взаємодії педагога і здобувача освіти, що набуває суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної (партнерської) регуляції співпраці. Педагог виступає

фасилітатором, координатором, а здобувач освіти – активним учасником, співдіячем, співтворцем, суб'єктом освітнього процесу, який самостійно вибирає зміст заняття, мету й форми опрацювання навчального матеріалу, оволодіває діяльнісними вміннями, цілевизначенням, плануванням, рефлексією. Отже, ми маємо справу з особистісно-орієнтованою моделлю навчання, яка реалізується, починаючи від дошкільної освіти, активно впроваджується у початковій освіті і логічно продовжується у загальній середній освіті.

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту» та інших нормативно-правових документів дошкільна і загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання і виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості тощо. Ключовими словами в цих документах, які розкривають принцип наступності та безперервності освіти є – системність, інтегрованість, єдність навчання і виховання.

Зіставляючи основні нормативні документи дошкільної та загальної середньої освіти віднаходимо точки зіткнення у цих документах: Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку, Концепція НУШ; Базовий компонент дошкільної освіти та Державні стандарти початкової та базової середньої освіти; освітні програми дошкільної освіти та освітні програми початкової та базової середньої освіти (таблиці 1;2;3).

Таблиця 1

Основні складові Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку Концепції та освіти дітей раннього та дошкільного віку

Метою Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку є [3]:	Основними складовими Концепції НУШ є [4]:
<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення умов для реалізації здібностей, інтересів, потреб і всебічного розвитку дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • орієнтація на неповторність особистості й індивідуальний підхід до задоволення потреб кожного учня;
<ul style="list-style-type: none"> • визначення провідних ідей і принципів щодо забезпечення на засадах дитиноцентризму системних змін в освіті дітей раннього та дошкільного віку; 	<ul style="list-style-type: none"> • новий зміст, орієнтований на формування ключових компетентностей для життя;
<ul style="list-style-type: none"> • дитиноцентризм та особистісно-орієнтований підхід до розвитку дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • виховання на цінностях як інтегральна складова освітнього процесу;
<ul style="list-style-type: none"> • управлінні системою дошкільної освіти на різних її рівнях; 	<ul style="list-style-type: none"> • умотивований вчитель; • педагогіка партнерства; • обсяги фінансування, достатні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім учням, незалежно від їхнього місця проживання;

<ul style="list-style-type: none"> • єдність навчання, виховання та розвитку дітей; 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна структури середньої школи задля розширення доступу дітей шкільного віку до якісної освіти;
<ul style="list-style-type: none"> • відповідність змісту, рівня й обсягу освіти дітей раннього та дошкільного віку особливостям вікового розвитку та стану здоров'я дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • автономія школи, що утверджується пліч-о-пліч з моніторингом якості освітніх послуг, котрі надаються кожним закладом освіти;
<ul style="list-style-type: none"> • наступність дошкільної та початкової освіти. 	<ul style="list-style-type: none"> • створення сучасного освітнього середовища.

Педагоги детально опрацьовують нормативні документи з метою подальшого вироблення перспектив діяльності у неперервності і наступності освітньої моделі навчання здобувачів освіти від дошкільної до загальної середньої освіти. Реалізуючи цей виклик, в основу здійснення наступності покладаються ключові позиції: формування життєвих компетентностей, реалізація ідей педагогіки партнерства, впровадження принципу дитиноцентризму, наскрізний процес виховання, мотивування до якісної педагогічної діяльності.

Наступність у навчанні між дошкільною, початковою та середньою ланками освіти розглядається як врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Наступність забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу дошкільника до початкової школи, молодшого школяра в основну школу.

Таблиця 2

Мета Базового компонента дошкільної освіти та Державних стандартів початкової і базової середньої освіти

Мета дошкільної освіти	Мета освіти в початковій школі	Мета базової середньої освіти
всесторонній загальний розвиток дитини у відповідності з потенційними віковими можливостями і специфікою дитинства як самооцінного періоду життя людини, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою[7].	всесторонній розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості[8].	розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу[9].

Наступність у змісті дошкільної та початкової освіти можна проаналізувати також через Базовий компонент дошкільної освіти та Державний стандарт початкової освіти (таблиця 3):

Таблиця 3

Наступність у змісті дошкільної та початкової освіти

Базовий компонент дошкільної освіти/освітній напрям	Державний стандарт початкової освіти/освітні галузі
Особистість дитини	Фізкультурна Соціальна і здоров'язбережувальна
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Математична Технологічна
Дитина в природному довкіллі	Природнича
Дитина в соціумі	Соціальна і здоров'язбережувальна Громадянська та історична
Дитина у світі мистецтва	Мистецька
Мовлення дитини	Мовно-літературна
Комп'ютерна грамота	Інформатична

Перехід із початкової до середньої школи традиційно вважається однією з найскладніших педагогічних проблем, а період адаптації в 5 класі є одним із найскладніших періодів навчання. Цей період корелює з кінцем дитинства і переходом до підліткового віку. Щодо наступності між початковою та загальною середньою освітою, то вона реалізується через усі галузі, які є ідентичними в обидвох рівнях освіти: мовно-літературна; математична; природнича; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізична культура. Освітні галузі реалізуються через навчальні предмети.

Аналізуючи варіативність модельних програм можна констатувати, що в основній школі їх значно більше, ніж у початковій: мовно-літературна галузь, включаючи іноземну – 15 + 3, математична – 7, природнича – 9, громадянська та історична – 11, інформатична – 4, технологічна – 4, соціальна і здоров'язбережувальна, включаючи етику і предмети морального спрямування – 5 + 7, мистецька – 6, фізкультурна – 1. Також є ще модельні навчальні програми з мов та літератур корінних народів і національних меншин – 17, міжгалузеві інтегровані курси – 2: Робототехніка. STEM [10].

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх

рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами [11].

Проаналізувавши всі згадані вище нормативні документи, педагогічний досвід, реалії сьогодення виокремлюємо основні ознаки поняття наступності:

- послідовність і систематичність викладу навчального матеріалу, поступове зростання його складності;
- зв'язок і узгодженість змістовно-методичних ліній розміщення матеріалу між різними ступенями навчання;
- узгодженість обсягу навчального матеріалу в дошкільній освіті, початковій та основній школі;
- взаємодія основних знань з раніше засвоєними і, на цій основі, досягнення здобувачами освіти вищого рівня підготовки;
- використання методів і засобів, що відповідають віковим особливостям здобувачів освіти на певному етапі навчання.

Висновки. Розглянувши точки зіткнення на всіх рівнях освіти можна накреслити першочергові шляхи реалізації наступності:

- здійснювати зміну цілей освіти, зміщувати акценти з формування знань, умінь та навичок випускника дошкільного закладу на його особистісний розвиток та формування компетентностей, що позначається на розумінні сутності поняття «готовність до шкільного навчання»;
- підвищувати якість дошкільної освіти через підняття рівня сформованості у дитини базових компетенцій, оскільки від цього безпосередньо залежить рівень готовності дитини до навчання в Новій українській школі;
- здійснювати реалізацію діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання, проектування тощо);
- насичувати освітній простір практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя;

- проводити вивчення та врахування педагогами психологічних проблем адаптації здобувачів освіти при переході до наступного рівня навчання, розроблення та застосування ними відповідних розвивальних методик;
 - здійснювати єдиний психолого-педагогічний контроль за динамікою розвитку дітей;
 - узгоджувати зміст, форми, методи і технології при роботі з дітьми дошкільного віку, а також викладання навчальних предметів у 4-му і 5-му класах;
 - формувати навичку свідомого читання, аналізу прочитаного тексту, вчити висловлювати й обґрунтовувати власне ставлення щодо прочитаного, формулювати висновки, будувати зв'язні висловлювання (розповідь, опис, міркування, есе, діалог) в усній і письмовій формах, аналізувати текст задачі, створювати за потреби модель, обґрунтовувати способи розв'язування;
 - проводити знайомство батьків і дітей зі своїми майбутніми вчителями вже в у старшій дошкільній групі, у 4-му класі, проведення предметних свят, олімпіад, змагань, окремих занять, уроків, батьківських зборів спільно з учителями 1-го, 5-го класу;
 - здійснювати підготовку вчителів до проведення інтегрованих уроків і поєднання різних видів діяльності здобувачів освіти, запровадження формувального оцінювання.

Наступність та взаємодія утворюють простір для реалізації в педагогічному процесі закладів дошкільної, початкової та загальної середньої освіти єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на безкризовий розвиток дітей у новій для них соціальній ситуації – шкільному навчанні. Все це під силу тільки сучасному творчому педагогові, який глибоко знає теорію і практику компетентнісного, особистісно-зорієнтованого, діяльнісного підходів, вміє це перевести в практичну площину; розуміє значення основної навички XXI століття – вміння самостійно вчитися впродовж всього життя; бездоганно знає, чому навчає, розуміє, що сучасною дидактичною одиницею є не заняття, не урок, а тема; використовує педагогіку партнерства; поєднує ролі фасилітатора – створювача умов для навчання, супервізора – організатора, менеджера, модератора – партнера, коуча – тренера, режисера, тьютора – репетитора, наставника; не просто вчить, а вчить просто.

Розмірковуючи про наступність освітньої моделі навчання у реалізації Концепції НУШ і підсумовуючи викладене вище пригадуються пророчі слова В. Сухомлинського: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дитини. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не збентежує лавиною переживань».

Література:

1. Волинець К. І. (2016). Наступність дошкільної та початкової освіти як умова успішної самореалізації особистості. *Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology*. № 40 (4).С. 84-88.
2. Сухомлинський В. О. (1977). Вибрані твори в п'яти томах. Павлицька середня школа : Розмова з молодим директором школи. Київ: Радянська школа. 1977. Т. 4.
3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. (2020). Київ: ФОП Ференець В.Б. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ> (дата звернення 09.08.2022).
4. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 09.08.2022).
5. Закон України «Про освіту» (2018, зі змінами 2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n186>(дата звернення 09.08.2022).
6. Закон України про дошкільну освіту (2001) (зі змінами 2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 09.08.2022).
7. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 09.08.2022).
8. Державний стандарт початкової освіти (2018), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 09.08.2022).
9. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020. Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnihstandartiv-rovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
10. Модельні програми НУШ. 5 клас. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення 09.08.2022).
11. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf> (дата звернення 09.08.2022).

References:

1. Volynets K. I. (2016). *Nastupnist doshkilnoi ta pochatkovoї osvity yak umova uspishnoi samorealizatsii osobystosti. [Continuity of preschool and primary education as a condition for successful self-realization of the individual]* *Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology*. № 40 (4).S. 84-88. [in Ukrainian]
2. Sukhomlynskyi V. O. (1977). *Vybrani tvory v piaty tomakh. Pavlyska serednia shkola : Rozmova z molodym dyrektorom shkoly. [Pavlyshka secondary school: A conversation with the young director of the school]* Kyiv: Radianska shkola. 1977. T. 4. [in Ukrainian]
3. *Kontseptsii osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku. [Concept of education of early and preschool children]* Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. (2020). Kyiv: FOP Ferenets V.B. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
4. *Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly (2016). [Concept of the New Ukrainian School]* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
5. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"]* (2018, zi zminamy 2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n186> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
6. *Zakon Ukrainy pro doshkilnu osvitu (2001) [Law of Ukraine on preschool education] (zi zminamy 2022)* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (data zvernennia 09.08.2022). [in Ukrainian]

7. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (2021) [Basic component of preschool education]* URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
8. *Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State standard of primary education]* (2018), zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87 (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
9. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (2020) [State standard of basic secondary education]*. Postanova KМУ № 898 vid 30.09.2020. Kyiv. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnihstandartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian]
10. *Modelni prohramy NUSh. 5 klas. [Model programs of NUS. 5th grade]* URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]
11. *Lyst MON Ukrainy vid 19.04.2018 № 1/9-249 «Instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo zabezpechennia nastupnosti doshkilnoi ta pochatkovoї osvity».* [Letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated April 19, 2018 No. 1/9-249 "Instructional and methodical recommendations for ensuring the continuity of preschool and primary education"] URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf> (data zvernennia 09.08.2022) [in Ukrainian]